

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІСОВИХ ЗАХИСНИХ НАСАДЖЕНЬ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Біла Ю.М., канд. с.-г. наук, доц.,
Горошко В.В., канд. с.-г. наук, доц.,
Гордіященко А.Ю., викладач
Державний біотехнологічний університет

Одним із показників ефективності захисних лісових насаджень, особливо полезахисних лісових смуг, є захищеність ріллі (лісистість). Вплив лісових полезахисних смуг на сільськогосподарські культури проявляється протягом року. Особливо це характерна в роки з екстремальними погодними умовами – літні посухи, пилові бурі, сильні морози в малосніжні зими.

Аналіз польових досліджень проводились в полезахисних лісових смугах різного віку (вікової групи), з різним складом та агротехнікою вирощування. Тип лісорослинних умов - суха діброва (Д1). Грунтові умови – чорнозем звичайний, середньо-змитий. Всі обстежені полезахисні смуги розташовані в полях сівозмін.

Полезахисні лісові смуги старших вікових груп (40-50 років) змішані за складом, головною породою є дуб звичайний, багаторядні. Відзначаються добрим ростом, стійкі. В цих смугах переважає головна порода – дуб звичайний.

Прикладом сучасного стану полезахисних смуг, що створювались в 80-тих роках може бути насадження в Донецькій області Волновахського району . Чагарники не вводились, але в зв'язку з густим розміщенням супутньої породи (клена польового) в ряду, смуга сформувалася щільної конструкції. В кожному посадковому місці клена – 3,4 шт. стовбура з низькою (майже від поверхні ґрунту) кроною. Крім того супутня порода “накриває” суміжні з нею ряди головної породи – дуба звичайного. Тому необхідно провести зрідження клена польового не менше як на 50-60%, це дасть можливість покращити стан головної породи і змінити конструкцію полезахисної смуги.

Найкращій стан головної породи, дуба звичайного, ми спостерігаємо в трьохрядній смузі створеній квадратно-гніздовим способом. В сорокарічному віці висота дуба становить більше 15 м при середньому діаметрові 19,0 см. Стан насадження добрий. Але широка крона крайніх рядів збільшила ширину полоси на 8-10 м. Піднявши крону на висоту 2,0м., ми звільняємо значну площу ріллі для продуктивного її використання і зменшимо негативний вплив крайніх рядів на сільськогосподарські посіви.

Задовільний і добрий стан полезахисних смуг однорідних за складом створених посадкою сіянців берези бородавчатої . Створені із швидкоростучої породи такі смуги в молодому віці мають ефективну конструкцію і досягають майже проектної для даного регіону захисної

висоти. В 25-ти річному віці висота смуги 12,0м, зімкненість намету 0,9, не потребує лісівничого догляду. Але ці смуги місцями дуже зріджені самовільними рубками, де на 10 погонних метрів залишилось по 1-2 дерева.

Добре формується смуга, де в якості головної породи виступає клен гостролистий з невеликою домішкою груші звичайної та ясеня зеленого з невеликою участю клена татарського. Смуга має ажурну конструкцію за рахунок низької крони крайніх рядів.

Добрий стан 15-ти річної полезахисної смуги створеної посадкою черенків тополі гібридної. В доброму стані знаходиться полезахисна смуга, де в якості головної породи виступає береза бородавчата, а супутня – клен гостролистий. Як видно з породного складу смуги насадження формується кленом гостролистим. Береза введена в насадження в 3-х центральних рядах подеревним змішуванням з кленом гостролистим. І незважаючи на те, що береза складає лише 40% роль її значна, оскільки ця порода формує захисну висоту чим підвищує меліоративні якості насадження.

Без вводу чагарників і щільнокронних порід створена смуга де головною породою (і переважаючою) виступає в'яз дрібнолистий – це насадження освітленої структури. Крона порід високо піднята, узлісся відкрите. Лісовий стан сформований недостатньо, а тому підстилка розвинута слабо, в ґрунтового покриву присутня трав'яниста рослинність і має місце задерніння (пирій повзучий). Але, в основному, насадження виконує меліоративні функції, а затрати на його створення значно менші ніж при вирощуванні лісових смуг, де головною породою виступає дуб. Яка довговічність таких насаджень – покаже час.

Оскільки агрокліматичні і ґрунтові умови Донецької області не однакові, адміністративні райони були згруповані в три регіони – північний, центральний і південний. Урожай сільськогосподарських культур майже у всіх випадках вищий у північному районі за винятком урожаю озимої пшениці і ячменю в південному районі в 2020 році. Урожай цих культур був менший в північному районі, можливо як наслідок тут весінніх заморозків.

В південному районі лісистість в Володарському районі вища ніж в суміжному Тельманівському з практично однаковими ґрунтовими умовами. Урожай майже всіх сільськогосподарських культур в першому за три останні роки більший ніж в Тельманівському. Теж можна сказати і про суміжні Великоновоселівський і Старобешівський райони.

Більш точніші данні можна одержати при порівнянні проценту захищеності лісовими смугами різних господарств одного району і урожаю, але такі роботи на даний час не проводяться. Вивчивши сучасний стан лісових захисних насаджень різного призначення ми зможемо визначити методи підвищення їх меліоративної ефективності щодо впливу на урожайність сільськогосподарських культур, покращення екологічного стану Східного Донбасу.